

DOKUMENTUMOK A MAGYAR PÁRTTÖRTÉNET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ

4. KÖT. 1929 OKTÓBERÉTŐL 1939 SZEPTEMBERÉIG

(Összeállították: Friss Istvánné, Ilku Pálné.)

Bp. Magyar Munkásmozgalmi Intézet, Szikra, 1955. 271 oldal

Az ellenforradalom idején és a reakció negyedszázados uralma alatt Magyarország munkásosztálya Európa egyik legkönnyértelenebbül kizsákmányolt munkásosztálya volt. Ránehezedett az első világháborút követő infláció, majd a tőkés stabilizáció. A munkások átlagos keresete még az átmeneti fellendülés éveiben sem haladta meg az első világháború előtti reálbéreknek körülbelül 60 százalékát sem. A munkanélküliség sohasem szűnt meg teljesen. Magyarország csaknem az egyedüli ország volt Európában, ahol ebben az időben még nem volt törvényesen szabályozott munkaidő. A szociáldemokrácia áruol politikája miatt csaknem teljesen a tőkésék kénye-kedvétől és az üzleti konjunktúrától függött, hogy mennyi ideig foglalkoztatják a munkásokat. A textiliparban például a 12—14 órás munkanap is előfordult. A válság idején, amikor sokszázezer munkás teljesen vagy részlegesen munkanélküli volt, egyedül Budapesten körülbelül 22 000 munkás heti 60—80 munkaórát dolgozott.

A kizsákmányolás fokára jellemző a nemzeti jövedelem elosztása. Az európai kapitalista országok között Magyarországon volt csaknem a legkisebb az egy főre jutó nemzeti jövedelem.

Jellemző a korszakra, a munkásság akkori egészségügyi viszonya: 1930—31-ben az egész népesség halálozási arányszáma 16,1 ezrelék, a munkásságé ellenben jóval nagyobb: 20,3 ezrelék volt. Tehát Magyarországon, „az ezernyi fajta népbetegség”, a tüdővész hazájában, a nyomor egészségügyi statisztikai mutatói is a munkásságnál és a mezőgazdasági munkásságnál jelezték a legsúlyosabb társadalmi bűnököt.

Az 1929—1933-as gazdasági világválság rendkívül súlyosan érintette Magyarországot, mert az ország nemzetgazdasága szorosan hozzá volt fűzve a nyugati imperialista államok gazdasági életéhez és nagy méretekben függött azoktól. Magyarországon a válság agrárválság jelentkezésével kezdődött. A huszas évek lappangó válsága már 1928-ban kezdett kiéleződni. Az ipari válság 1929 végén, a pénz- és hitelválság pedig 1931-ben tört ki.

A világgazdasági válság alatt a munkanélküliség érintette legsúlyosabban a munkásosztályt. Az iparban több, mint 200 ezer, a mezőgazdaságban az őszi, tavaszi és téli hónapokban 500—600 ezer ember volt munka nélkül, családtagokkal együtt több, mint 3 millió. Számos gyárban ezenkívül csökkentett munkaidővel dolgoztak.

A válság éveiben a magyar munkásosztály és a szegényparasztság elnyomorodása nagymértékben fokozódott. Az uralkodó osztályok a válság terheit a dolgozó nép vállára igyekeztek áthárítani. Ezért hívták Magyarországot annakidején: a „hárommillió koldús“ országának.

A gazdasági elnyomás mellett, a politikai és társadalmi élet minden területén megmutatkozott a dolgozók jogfosztottsága, elnyomott helyzete. Tűzzel-vassal üldözték a törvényen kívül helyezett Kommunista Pártot, a munkásosztály forradalmi pártját. Korlátozták a munkásosztály gyülekezési és sajtószabadságát, akadályozták szervezkedését, s ha a munkásosztály minden elnyomás ellenére egy-egy forradalmi akciót kezdeményezett, kíméletlenül lesújtottak rá. A magyar vidéken pedig, a szegényparasztok és Bethlen—Peyer paktum révén elárult mezőgazdasági munkásság felett a csendőr-kakastollak árnyéka lengett. Az uralkodó osztályok mindenképpen igyekeztek elszigetelni a munkásosztályt, s a parasztságban, az értelmiségben bizalmatlanságot szítottak ellene. De nem törhették meg a munkásosztály harckészségét. A két világháború közt, különösen a válság éveiben nem egyszer csaptak magasra a munkásosztály mozgalmainak, ellenállásának hullámai. A második világháborút megelőző években pedig a munkásosztály a kommunista párt vezetésével már eredményes lépéseket tett a többi dolgozó osztállyal való szövetségnek, a hazafias erők antifasiszta egységének megteremtése irányában.

E kor, a gazdasági válság, a faszizmus megerősödése kora munkásmozgalmának történelmi dokumentumait gyűjtötte egybe, s adta az olvasók kezébe a Magyar Munkásmozgalmi Intézet. A kötet összeállítói jól és meggyőzően csoportosították az anyagot. Válogatásuk nyomán, a korabeli illegális kommunista sajtó cikkeiből, rölpapokból, jegyzőkönyvekből, rendőri jelentésekből, egységes és érthető képet nyerünk a Kommunisták Magyarországi Pártja harcairól.

A dokumentumokat három korszakba csoportosították, ismertetésük-nél, a könyv beosztását követjük.

I. A munkásmozgalom fellendülése Magyarországon a gazdasági válság idején. A dolgozó tömegek harca a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetésével a válságból kivezető forradalmi útért. 1929—1933.

1929 novemberében a salgótarjáni bányamedence munkásai sztrájkba léptek, mert a bányakapitalisták a szakmánybéreket állandóan csökkentették. A bányászok harcát az illegális KMP vezette.

A rendőrségi jelentés így ad hírt a mozgalmról: „... A salgótarjáni medencében kitört váratlanul a sztrájk. A sztrájkot, amint megállapít-

ható, az aknabizalmiak csinálták. Az aknabizalmiak nem szocdemek, hanem kommunisták, vagy olyan szociáldemokratapárti tagok, akik kommunista velleitásúak (beállítottasúak). A sztrájkok itt-ott való felbukkanásának és sikerének egyik okát abban lehet látni, hogy a Bányas és Kohómunkások Országos Szövetségének, tehát a szocdemeknek a vezetősége meglehetősen legyengült, befolyása a munkásságra már nem az, ami volt, s annak ellenére, hogy november 2-án és 3-án megtartott rendkívüli közgyűlésen megint a szocdemek nyertek — habár igen csekély, négy szavazat többséget, — a helyzet urainak nem mondhatók.”

Ez a rendőrségi jelentés világosan tükrözi azt aényt, hogy a munkásosztály harcát, melyet a kommunisták vezettek, a szociáldemokraták jobboldali vezetői — egyetértésben a tőkéssekkel és a rendőrséggel — ahol csak tehettek, igyekeztek elgáncsolni.

Még világosabban leplezi le az áruló szociáldemokrata vezetők szerepét a következő dokumentum: „Rendőrségi feljegyzés Peyer Károlynak és az Új Nemzedék szerkesztőjének telefonbeszélgetéséről“, melyben Peyer tájékoztatja a burzsoá újságírót a kommunista mozgalomról.

Közli a könyv a soproni fegyházban raboskodó kommunisták levelét az igazságügyminiszterhez, melyben bejelentették, hogy a túrheterlen börtönviszonyok megváltoztatása érdekében éhségstrájkot kezdenek.

Rendkívül értékes dokumentum a Kommunisták Magyarországi Pártja II. Kongresszusán elfogadott Szervezeti Szabályzat, mely az illegális munka nehézségeit tükrözi. A Szervezeti Szabályzat pontjai, szinte lerögzítik az illegális munka harci módszereit.

„4. Minden párttag köteles valamely szakszervezet tagja lenni.“

Ez is mutatja, hogy a párt mindenhol igyekezett áttörni az illegálisítás szűk kereteit, s a szakszervezeteket valóban az osztályharc nagy iskolájává fejleszteni.

Még nagyobb jelentősége van annak, amit a Szervezeti Szabályzat a pártfegyelemről megállapít:

„28. A legszigorúbb pártfegyelem és konspiráció kötelessége a Kommunisták Magyarországi Pártja minden szervezetének és összes tagjainak. A kommunista fegyelem nem kaszárnyafegyelem. Nem felülről kényszerítik a párttagokra, hanem saját akaratukból vállalják magukra azért, mert tudják, hogy a proletariátus élcsapata vasfegyelem nélkül nem lehet képes történeti hivatásának betöltésére.“

A dokumentumok sora felidézi a párt hősi harcait. 1930 januárjában megszervezte a párt a Munkanélküliek Országos Egységbizottságát. Ettől kezdve a munkanélküliek tüntetései gyakoribbá váltak. 1930 tavaszán már nemcsak a fővárosban és környékén, hanem olyan vidéki városokban is, mint Szentes, Mindszent, Csongrád, Szeged, egyre gyakrabban vonultak fel az éhező munkások.

A szegényparasztság elkeseredettsége pedig nemcsak a Viharsarokban, a Tisza-vidéken, hanem a Dunántúlon is mind gyakrabban nyíltan

is jelentkezett. Veszprém megye főispánja 1930 június 24-én például szigorú intézkedéseket követelt a belügyi államtitkártól a mezőgazdasági munkások szervezkedésének megakadályozására. A párt ebben az időben egyre sürűbben adott ki és terjesztett röpcédulákat a falusi szegénység között, amelyekkel harcra buzdította a szegényparasztságot. A „Kommunista” 1930 május 1. tanulságairól közölt cikke megállapítja, hogy nemcsak Budapesten, hanem vidéki városokban is a kommunista párt által vezetett május 1-i tüntetések voltak.

A kommunista párt által vezetett sztrájkok és tüntetések eredményeképpen a szociáldemokrata vezérek befolyása egyre csökkent, s a kommunisták iránti rokonszenv növekedett. A szociáldemokrata vezetőknek a hangzatos beszédekről át kellett térniük olyan taktikára, mellyel az elégedetlen tömegeket újra félre tudják vezetni. 1930 szeptember 1-re csendes felvonulás, néma tüntetés rendezését határozták el. A kommunista párt azonban ezt a csendes felvonulást hangos, harci tüntetéssé változtatta át.

A könyv három tanulságos dokumentumot közöl a tüntetésről. Rendőrségi jelentés a szociáldemokrata párt és a szakszervezeti vezetők szeptember elsejével kapcsolatos értekezletéről. Ebből a jelentésből kiderül, hogy a munkásság vezetőinek többsége, — ellentétben Peyerékkel, — örömmel fogadták a kommunista párt bejelentését, mely szerint részt vesz a tüntetésben.

Ugyanakkor az is kitűnik a rendőri jelentésből, hogyan igyekeztek a szociáldemokrata vezetők megakadályozni a tüntetés harci jellegét.

A másik két dokumentum: a „Kommunista” cikke a tüntetésről, melyben büszkén vállalja a 100 000 proletár tüntetése vezetését, s a Kommunista Magyarországi Pártja Végrehajtó Bizottságának 6. plénuma megállapításai 1930 szeptember 1-ről. A plénum megállapította, hogy szeptember 1. fordulópont a magyar munkásság osztályharcában. A munkásosztály legszélesebb tömegei mutatták meg erejüket, harci akarukat, támadó szellemüket.

Az uralkodó osztályok a dolgozók e százezres megmozdulása óta különösen rettegtek a forradalmi mozgalom fellendülésétől. A rendőrség tömegével tartóztatta le a kommunistákat.

A kommunista párt azonban a terror, az üldözések ellenére folytatta a harcot a kenyérért, a földért és a szabadságért. Sikerült megerősíteni az illegális pártszervezeteket. Része volt ebben a párt helyes káderpolitikájának, melyről a „Pártmunka” (a KMP funkcionárius lapja) „Új, friss erőket a vezetőségbe” című cikkét közli a könyv. A cikk megállapítja: „Elsősorban az üzemi munkások között kell toborozni. Meg kell győzni őket, hogy igazán harcolni csak a KMP soraiban tudnak. Érezniük kell, hogy kitüntetés a párt soraiba kerülni. A tömegmozgalmak levegőjét hozza be minden proletár a pártba. Ez a levegő kell nekünk.”

A párt megnövekedett befolyása, a tömegek fokozódó balratolódása, a szegényparasztság öntudatosodása miatt a kormány 1931 szeptember 19-én bevezette a statáriumot.

A párt válasza az volt, hogy fokozta a harcot, s szerte az országban még elszántabb küzdelmek folytak. Nagy jelentősége volt az imperialisták háborús készülődése elleni harcnak, melynek során a párt fokozta agitációját a hadsereg soraiban. A „Pártmunka“ 1932 júliusi száma „Alakítsunk katonaszervezeteket!” című cikkében hívja fel a figyelmet a hadseregben végzett politikai felvilágosító munka jelentőségére.

„A katonaság közötti antimilitarista munka egyik legjelentősebb része az egész munkának, mely az imperialista háború megakadályozását célozza. A burzsoázia szuronyokra támaszkodva tartja fenn uralmát, éppen ezért igen óvja fegyveres alakulatait — így a katonaságot is — a forradalmi propagandától. Súlyos büntetéseket megállapító törvényeket hoznak, terrorisztikus intézkedésekkel akarják biztosítani a megbízhatóságot. Mindezek dacára nem sikerül elfojtani az **elégedetlenséget**. Kecskeméten, Salgótarjánban egész századok **elégedetlenkednek** a rossz bánásmód, a zsold ki nem fizetése, a szolgálati idő meghosszabbítása miatt. Pesten halált kér az ügyész arra a 13 katonára, kik nem voltak hajlandók eltérni a durvaságokat és megpokrócozták az elkövetőjét.

A katonaságnál lévő forradalmi hangulatot és agitációs lehetőségeket nem hagyhatjuk kihasználatlanul... Minden kommunista igyekezzék bejutni a hadseregbe, vagy katona ismerősöket szervezve, azokon keresztül mozdítsa elő az imperialista háború megakadályozását. Megbízható kommunistákból álló, jól konspirált sejteket hozunk létre a kaszárnyákban. Az ilyen sejtek kis taglétszámuk mellett is erőteljes antimilitarista munkát végezhetnek.“

Ez a dokumentum fontos jelzés hadtörténelem írásunk számára, mert olyan területre irányítja a figyelmet, melyet eddig meglehetősen elhanyagolt.

A kormány fel akarta számolni a kommunista pártot: nagy számban tartóztattak le kommunistákat, s köztük, 1932 július 13-án sikerült letartóztatniuk Sallai Imrét, Fürst Sándort, Kilián Györgyöt. A haladó emberiség tiltakozása ellenére kivégezték őket. A könyv közli a Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottságának felhívását, melyben mozgósítja a tömegeket a kivégzés megakadályozásáért indított harcra. Közli a könyv a haladó értelmiségiek röpiratát, melyben a halálbüntetés eltörlését követelik. (E röplap kinyomása és terjesztése miatt több értelmiségit hallgatott ki és fogott perbe a bíróság, köztük József Attilát, Illyés Gyulát, Szimonidesz Lajost.) Közli a KMP röplapját „Magyarország proletariátusához, falusi és városi szegénységéhez!”, valamint Julius Fučík cikkét, mely a nemzetközi proletárszolidaritás ragyogó dokumentuma.

II. A Kommunisták Magyarországi Pártja szervezi a proletariátus egységfrontját a totális fasizmus előretörése ellen. 1933—1935.

1933-ban az Európában kibontakozó forradalmi válság közepette a német imperialisták — az angol—amerikai finánciókésék segítségével — fasiszta diktatúrát teremtettek Németországban, felszámolták a demokratikus szabadságjogokat és nyíltan háborúra készültek.

E korszak dokumentumainak sorát a Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának felhívása nyitja meg, mely figyelmezteti a világ dolgozóit a fasizmus veszélyére és a munkásegység megteremtésének jelentőségére. E felhívás nyomán a KMP is felhívással fordult a magyar munkásosztályhoz a proletáregységfront megteremtése érdekében. A párt ebben az időben a szakszervezeti ellenzék harcának irányításával küzdött a legeredményesebben a fasizmus ellen. A szakszervezeti ellenzék ébren tartotta a munkásság osztályharcos szellemét, s ugyanakkor harcot indított az egységfront megteremtéséért. Számos dokumentum idézi elénk ezt a harcot.

Rendőrségi jelentésekből megtudjuk, hogy a Szociáldemokrata Párt vezetősége azért halasztotta el 1934 decemberében a pártkongresszust, mert félt, hogy kisebbségbe fog jutni. Ezért a pártkongresszust „párt-tisztítással“ előzte meg, melynek során egész szakosztályokat kizártak a pártból, mert azok az egységfront megteremtése mellett foglaltak állást.

A fasizmus németországi uralomrajutásával új háborús tűzfészek jött létre Európában a japán fasizmus által létrehozott távolkeleti háborús tűzfészek mellett. Az imperialista államokban hatalmas és egyre növekedő iramú fegyverkezés folyt, a militarizálás fokozódott.

A párt felhívással, röpiratokkal fordult a dolgozókhöz:

„Az ágyúk még nem dörögnek, de a háború szaga orrunkat facsarja. A magyar fasizmus teljes erővel szítja a háború tűzét. Trianon ellen heccelnek, pedig társszerzői, bábái a trianoni gázságnak. Horthyék—Gömbösék adták el a dolgozó magyar nép nemzeti önrendelkezéséért harcoló Vörös Hadsereget.

Le a Trianont szülő fasiszta ellenforradalommal!

Le a háborús kalandra törtető magyar fasizmussal!

Éljen a Szovjetunió, a béke őre és legyőzhetetlen szervezője!”

A magyar uralkodó körök a fasizmus nemzetközi előretörése, a második világháborúra való előkészületek, a fokozott militarizálás idején szükségesnek látták, hogy az imperialista hatalmak felé ismételten bizonyítsák a kommunisták elleni gyűlöletüket és készségüket a Szovjetunió elleni harcra. Ezért rendezték meg a második Rákosi-pert. A könyv helyszűke miatt nem foglalkozik érdemmel a per jelentőségével, de lábjezében utal rá.

Közli a „Sarló és Kalapács” 1935. július 15. számában megjelent Dimitrov-cikket: „Viharos, hatalmas szolidaritási és tiltakozó akciókkal

mutassátok meg a budapesti munkáskínzóknak, hogy Rákosi életével és szabadságával nem ők, hanem a nemzetközi proletariátus rendelkezik.

Az én kiszabadításom a németországi fasiszta hóhérok karmaiból megmutatta, hogy a nemzetközi szolidaritás mit képes keresztülvinni. A nemzetközi szolidaritásnak kell Rákosi Mátyást, éppúgy, mint Ernst Thälmann-t és az összes többi antifasiszta foglyt kiszabadítani.“

Tiltakozó táviratokat közöl még, s Révai Józsefnek a per jelentőségét méltató cikkét, valamint a Vörös Segély felhívását és Rákosi elvtársnak az utolsó szó jogán elmondott beszédéből részleteket.

III. A Kommunisták Magyarországi Pártjának harca a fasisztaellenes népfront megteremtéséért, az imperialista háború ellen. 1935—1939.

1935 júliusában a Kommunista Internacionálé VII. Kongresszusa fordulatot jelentett a kommunista pártok taktikájában. A kongresszus a fasizmus és a háborús készülődés elleni harcot állította a kommunista pártok tevékenységének központjába, a proletár hatalomért való harcot is ennek a szempontjából világította meg. A kommunista pártok feladatává tette, hogy kiszélesítve szövetségeseik táborát, álljanak élére minden antifasiszta erőnek és a munkásegységfront alapján széles antifasiszta népfront megalakítására törekedjenek.

A kötet részleteket közöl a VII. Kongresszus határozataiból. Közli az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék Központi Tanácsának felhívását az egységfront megteremtéséért. A válogatás révén nyerünk a szociáldemokrata vezetők egységfront ellenes politikájáról is. A „Kommunista” 1935 decemberi számában megjelent cikk pedig azt tanúsítja, hogy a párt szava eljutott a tömegekhez, s Budapesten háborúellenes tüntetések zajlottak le.

Az Egyesült Szakszervezeti Ellenzék, hogy a munkásegységfront kialakulását segítse, hangsúlyozta, hogy nem kíván külön szervezet lenni a szakszervezeten belül és 1935 végén felvette a Szakszervezeti Baloldal nevet, lapja pedig a Szakszervezeti Egységet. 1936 elején, a párt kezdeményezésére, a Szakszervezeti Baloldal is feloszlott, hogy ezzel is erősítse a szakszervezetek egységét.

A kommunista párt a fasizmus és az agresszió ellen fegyveresen is küzdött. 1936-ban a Spanyol Köztársaság elleni intervenció idején megszervezte Spanyolországban, a nemzetközi brigádban, a Rákosi-zászlóalj-t. A Rákosi-zászlóalj hőiesen harcolt, s a „Dolgozók Lapja” 1937. évben megjelent első száma így emlékezett meg róla: „Az egyre növekvő számú önkénteseket nyelvcsoportok szerint tömörítették. Így születtek meg a Nemzetközi Brigád ezredei, amelyeket a szabadság és béke harcosságainak nevére (Dimitrov, Thälmann, Garibaldi) és másokról neveztek el. Mi, magyarok, büszkék lehetünk rá, hogy az Edgar André bataillon (zászlóalj) 3. magyar százada Rákosi Mátyás nevét viseli. A Rákosi-század különösen kitüntette magát, amikor 300 emberével véres harc

után elfoglalta az erőddé átalakított egyetemi klinika épületét (Madridban)."

Számos dokumentum képviseli azt a harcot, melyet a párt a szociáldemokrata vezetők ellen vívott. A szociáldemokrata vezetőknek ugyanis az volt az álláspontjuk, hogy a népfrontot Magyarországon nem lehet megvalósítani. Az áruló szociáldemokrata vezetők tevékenysége ellenére a kommunisták szilárdan hirdették a munkásegység és a népfront létrehozásának alapvető fontosságát. Megkíséreltek együttműködést kialakítani a kommunista, szociáldemokrata és pártonkívüli munkások között. Számos szakszervezetben jutottak az együttműködés eredményeképpen a kommunisták vezető helyekhez.

A különböző ifjúmunkás szervezetekben is kimagasló szerepet vittek a kommunisták a munkásegység megteremtéséért folytatott harcban.

Ugyanakkor, amikor a dolgozók elkeseredett harcukat vívták a fasismus ellen, Peyer Károly a parlamentben elismeréssel nyilatkozott a fasiszta kormány népellenes háborús politikájáról. A kötet részlet közöl Peyer parlamenti felszólalásából, melyben üdvözli Csehszlovákia déli területeinek Magyarországhoz való csatolását: „Ezeknek a kérdéseknek megtárgyalásával nem foglalkozhatom anélkül, hogy ne emlékezzem meg a magyar államfőnek, Horthy Miklós kormányzónak arról a fáradhatatlan, nagy, bölcs és előrelátó munkájáról, amely ezekben a nehéz napokban az országot vezette. Az ő bölcs kormányzása tette lehetővé, hogy ez a munka eredményesen fejeződjék be. (Úgy van! Úgy van!)

... És nem zárkózom el az elől, hogy elismerjem azt a támogatást, amelyet nekünk ebben a kérdésben olasz részről nyújtottak.“

A kommunisták azonban nem csüggedtek, erősítette őket az a tudat, hogy a szocialista építés a dolgozók hazájában, a Szovjetunióban győzelmesen előrehaladt. A KMP Központi Bizottsága üdvözölte a Szovjetuniót 20 éves fennállása alkalmából. „A magyar kommunisták, a magyar munkásosztály és az egész magyar nép előtt a 20 éves Szovjetunió példája, a nehézségek leküzdésében megacélozott, dicső, egységes és törhetetlen lenini-sztálini kommunista párt példája világító toronyként áll, amely utat mutat számunkra a fasismus sötét erői, a kapitalista elnyomás és a reakció elleni harcban.“

A párt élére állt a legszélesebb nemzeti összefogásnak, ezt példázza az „Új Hang” irodalmi programja: „Az Új Hang büszkén vállalja a magyar nemzeti forradalmi-demokratikus, szabadságszerető irodalmat örökségéül.“

A magyar uralkodó osztályok ekkor a legnyíltabban fasiszta anti-kominternpaktumhoz csatlakoztak. A kötet közli a Szovjetunió válaszáat Magyarországnak az antikomintern-egyezményhez való csatlakozására.

Az értékes dokumentumok sorát az 1939-es sztrájkok, a dolgozók újból fellángolt harcairól szóló csendőri jelentések zárják be.

A KMP-nak a népért, az emberi haladásért folytatott hősi harcai nem voltak hiábavalóak. A magyar nép többsége megtanulta megbecsülni az érte harcoló kommunistákat, az olyan hősöket, mint Martos Flóra, aki börtönben halt hősi halált a dolgozókért vívott harcban.

A kötet végén időrendi áttekintés és irodalomjegyzék segíti az olvasókat. A közölt képanyag változatosabbá és szemléletesebbé teszi az anyagot.

Amikor a sorozat első kötete megjelent, az előszó ezt a feladatot tűzte maga elé: „Sorozatunk célja az, hogy egyes alapvető kérdések, egyes események bemutatásával megkönnyítse a magyar párttörténet tanulmányozását, fontos kiegészítő anyagot nyújtson a pártfőiskolai előadásokhoz.“

A kötet szerkesztői ezt az ígéretet megvalósították.

K. J.

